

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՄԵՆԱՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ՍՏՈՐՋՐՅԱ ԽՈՒԹԸ ՆԱԽԱՏՐԱՄԱԴՐՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆ Է:

Ժ.-Ժ. ՌՈՒՍՈ

Միրելի ընթերցող,
Իրավաբանական լրատուն արդեն մեկ տարեկան է: Այս մեկ տարվա ընթացքում Ձեր դատին ներկայացնելով տասներկու համարներ՝ Իրավաբանական լրատուն փորձել է իր ուրույն մասնագիտական տեղը գրադեցնել ՀՀ զանգվածային լրատվամիջոցների ընտանիքում: Իրավաբանական լրատուի յուրաքանչյուր համար օբյեկտիվորեն կատարել է ՀՀ իրավաբանական համակարգի վերլուծություն, անդրադարձել է մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցերի, փաստաբանական և դատական համակարգերի խնդիրների վեր հանմանն ու լուծումների առաջարկմանը, ինչպես նաև այդ բնագավառներում վերլուծությունների կատարմանը: Իրավաբանական լրատուն մեծ ուշադրություն է դարձրել նաև իրավաբանների կրթմանը և մասնագիտական էթիկայի քարոզմանը, միջազգային արդի իրավաբանական պրակտիկայի և փորձի ներկայացմանը: Արդեն կարելի է փաստել, որ Իրավաբանական լրատուն իր անկախության և օբյեկտիվության շնորհիվ դարձել է իրավաբանների սեղանի սիրված ու սպասված մասնագիտական պարբերականը: Այսուհետ նույնպես Իրավաբանական լրատուն կշարունակի ՀՀ արդարադատության համակարգի բարեփոխումների իրականացման ու իրավունքի գերակայության հաստատման օժանդակմանը նպատակաուղղված իր գործունեությունը:

ԼՐԱՅՈՍ

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՅԸ ՇՆՈՐՀՈՒՄ Է ՊԱՏՎԱՎՈՐ ԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՄԵԴԱՆԵՐ

ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի մայիսի 26-ի հրամանագրերով, Հանրապետության տոնի կապակցությամբ, օրինականության և իրավակարգի ամրապնդման գործում ունեցած ներդրման համար ՀՀ վաստակավոր իրավաբանի պատվավոր կոչման են արժանացել ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատի դատավոր Սլավա Մարգարի Մարգարյանը, տնտեսական դատարանի դատավոր Լարիսա Գևորգի Մուսյանը: Հանրապետության տոնի կապակցությամբ ՀՀ Արագածոտնի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր Ռուզաննա Հակոբի Բարսեղյանը պարգևատրվել է Մխիթար Գոշի մեդալով: Մխիթար Գոշի մեդալով է պարգևատրվել ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալ, արդարադատության 3-րդ դասի պետական խորհրդական Մնացական Պապիկի Մարգարյանը:

ՓՈԽԱՏԵՂՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի մայիսի 23-ի հրամանագրով Վազգեն Լալայանը նշանակվել է Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք համայնքների առաջին ատյանի դատարանի դատավոր՝ դադարեցվել են նրա Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանի դատավորի լիազորությունները: Խաչատուր Բաղդասարյանը նշանակվել է Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք համայնքների առաջին ատյանի դատարանի դատավոր՝ դադարեցվել են նրա Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք համայնքների առաջին ատյանի դատարանի դատավորի լիազորությունները: Հարություն Ենոքյանը նշանակվել է ՀՀ Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր՝ դադարեցվել են նրա ՀՀ Շիրակի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավորի լիազորությունները: Արմեն Խաչատրյանը նշանակվել է ՀՀ Շիրակի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավոր՝ դադարեցվել են նրա ՀՀ Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանի դատավորի լիազորությունները:

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՅԻ ԵՎ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

2007թ.-ի մայիսի 3-ին նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը աշխատանքային հանդիպում է ունեցել ՀՀ գլխավոր դատախազ Ադվան Հովսեփյանի հետ: Գլխավոր դատախազը Նախագահին է ներկայացրել ընտրությունների հետ կապված ահազանգերի, հաղորդումների քննության ընթացքը և արդյունքները:

Հանդիպմանը անդրադարձ է կատարվել նաև ԱՊՀ երկրների գլխավոր դատախազների համակարգող խորհրդի աշխատանքներին: Ադվան Հովսեփյանը տեղեկացրել է, որ Խորհրդի հաջորդ նիստը կայանալու է Երևանում:

«ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

2007թ.-ի մայիսի 2-ին «Ֆեմիդա» հասարակական կազմակերպության նախաձեռնությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազությունում տեղի ունեցավ քննարկում՝ նվիրված «Դատախազության մասին» ՀՀ նոր օրենքին: ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալ Գ.Դանիելյանը ներկայացրեց օրենքի քննարկումը և դրանց հնարավոր անդրադարձը դատախազության և իրավապահ մյուս մարմինների աշխատանքի վրա: «Դատախազության մասին» ՀՀ նոր օրենքը լիարժեք և ամբողջությամբ կսկսի գործել 2008 թվականից, մինչ այդ ամիսը մշտ է ընդունել մոտ 50 իրավական և նորմատիվ ակտեր, որոնց թվում է նաև քրեական դատավարության մոր օրենսգիրքը, որի մշակման աշխատանքները ներկայումս ընթանում են: Քննարկումը կազմակերպվել էր Եվրոպական հանձնաժողովի աջակցությամբ:

ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ՇԱՏԱԿՆԻՉԻ ԴՐՍԵՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՇԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ «ՔԱՆԴԻՏԻՉՍ» ԸՆԹՑԱԿԱԶՄՈՒՄ

Բանդիտիզմը հանդիսանում է խմբակային հանցավորության առանձնահատուկ դրսևորումներից մեկը, որն օժտված է բարձր հանրային վտանգավորությամբ և դասվում է առանձնապես ծանր հանցագործությունների թվին: Ներկայումս բանդան բնութագրվում է որպես 2 կամ ավել անձից բաղկացած կազմակերպված, կայուն, զինված խումբ, որի անդամները նախապես միավորվել են անձանց կամ կազմակերպությունների վրա մեկ կամ մի քանի հարձակումներ գործելու նպատակով: Այստեղից էլ ակնհայտ են դառնում բանդային բնորոշ հատկանիշները, այն է. 1. երկու կամ ավել անձանց առկայությունը, 2. կազմակերպվածությունը, 3. կայունությունը, 4. զինվածությունը, 5. անձանց կամ կազմակերպությունների վրա հարձակումներ գործելու նպատակը:

ՀՀ 2003թ.-ի քրեական օրենսգրքի իմաստով բանդային առումով խմբի առկայության մասին կարելի է խոսել այն դեպքում, երբ դրա կազմում միավորված լինեն հանցագործության սուբյեկտի հատկանիշներով օժտված առնվազն երկու անձ: Հակառակ պարագայում, եթե երկու հոգուց բաղկացած խմբի անդամներից մեկն անմեղսունակ է կամ չի հասել բանդիտիզմի համար պատասխանատվության ենթարկվելու տարիքի (16 տարեկան), ապա բանդիտիզմի հանցակազմը կբացակայի: Նման դեպքերում խմբի այն անդամը, ով օժտված է հանցագործության սուբյեկտի հատկանիշներով, պատասխանատվության կենթարկվի կոնկրետ հանցագործության համար, որը կատարվել է այդ «խմբի» կողմից, կամ էլ կոնկրետ հանցագործության (հանցագործությունների) նախապատրաստության համար: Իհարկե, այսպիսի մոտեցումն անչափահասների և անմեղսունակների առումով ունի իր օրենսդրական հիմնավորումը, սակայն որոշ հեղինակներ արտահայտել են նաև այլ կարծիքներ, ինչը, սակայն, բավարար հիմնավորում չունի:

Ընդհանուր առմամբ խումբը սոցիալական հանրույթի տեսակ է, հասարակական կառուցվածքային տարր, ընդհանուր շահերով, նպատակներով և գործունեությամբ միավորված միություն: «Խումբ» սեռային հասկացության համար «հանցավոր խումբը» տեսակային հասկացություն է:

ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահության 1947թ.-ի հուլիսի 4-ի «Պետական և հասարակական գույքի հափշտակության համար քրեական պատասխանատվության մասին» և «Քաղաքացիների անձնական սեփականության պահպանման ուժեղացման մասին» հրամանագրերի ընդունումից հետո շայկան սկսեցին անվանել կազմակերպված խումբ, և դատավորներն ու քրեական իրավունքի տեսաբանները կամայականորեն, անտեսելով «շայկա», «հանցավոր համագործակցություն» տերմինների պատմական իմաստն ու բովանդակությունը, սկսեցին երկու անձանց մասնակցությամբ թեկուզև մեկ հանցագործության կատարումը կամարել կազմակերպված հանցավոր խմբի կողմից կատարված: Այս մոտեցումը հետագայում օրենսդրական ամրագրում ստացավ ՀԽՍՀ 1961թ.-ի և ՀՀ 2003թ.-ի քրեական օրենսգրքերում:

Հարկ է նշել նաև, որ կազմակերպված հանցավոր խմբերի անդամների քանակական հատկանիշի մասին մասնագիտական գրականության մեջ արտահայտվում են նաև այլ կարծիքներ: Մասնավորապես, ըստ Ա.Ֆ.Չելենսկու, հանցավոր խմբի կազմակերպվածության և համակարգային կառուցվածքի մասին կարող է խոսք լինել միայն հարաբերականորեն մեծ թվով մարդկանց միավորման ժամանակ: Դեռևս 1903թ.-ի Ռուսաստանի քրեական օրենսգրքի հեղինակները բացատրական զեկույցում, հղում կատարելով Մենատի մեկնաբանությունների վրա, նշում էին, որ հանցավոր խմբավորումը (շայկան) կարող է առկա լինել դրանում ոչ պակաս, քան 3 անձի մասնակցությամբ, քանի որ հենց այդ թվի դեպքում է շայկան ձևավորված համարվում:

Չնայած խմբի ադամների թվի վերաբերյալ գրականության մեջ առկա բազմաթիվ ուսումնասիրություններին, հարցը վերջնականապես չի կարելի լուծված համարել, քանի որ դրա վերաբերյալ արտահայտված տեսակետներն էականորեն տարբերվում են միմյանցից: Փոքր խմբի սահմանային («սկզբնական») կամ «կոնտակտային») քանակը արտահայտվում է հետևյալ քանակական մեծություններով 2-7 անձ (Վ.Բոգոսլովսկի), 6-7 (Դ.Չելենս), 2-20 (Գ.Անտիպին), 3-45 (Վ.Իվանով) և այլ: Չնայած, որ հետազոտողների մեծ մասի կարծիքով փոքր խումբն «սկզբում» է դիտարկվում գրականության մեջ իրավաբանորեն ուղարկություն է դարձվում այս տեսակի միկրոհարաբերություններում ներխմային հարաբերությունների բնույթի որոշակի «կրճատմանը», որը չի արտացոլում ծավալով մեծ (օրինակ՝ տրիադա) խմբերում առկա

միջանձնային կապերի ամբողջականությունը: Ռ.Կրիչևսկու կարծիքով դիտարկելի կարող հավակնել փոքր խմբի ունիվերսալ մոդելի դերին: Հիմնավորված է, որ գույզին 3-րդ անձի ավելացումն ունի առավել էական հետևանքներ, քան 4-րդ, 5-րդ և ավելի անդամների ավելացումը: Յան Շեպինսկին այս առումով նշել է. «Մենք խումբ կանվանենք որոշակի թվով անձանց (երեքից ոչ պակաս), որոնք կապված են կարգավորվող ինստիտուտներով, համակարգային հարաբերություններով, ընդհանուր արժեքներով...»:

Վերոգրյալ տեսակետների համեմատական վերլուծության հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ բանդան՝ որպես հանցավոր խմբավորման տարատեսակ, օժտված է կազմակերպվածությամբ և կայունությամբ բարձր մակարդակով, համակարգային կառուցվածքով, իսկ այս հատկանիշները, մեր կարծիքով, 2 անձից բաղկացած «խմբում» ըստ էության արտահայտվել չեն կարող: Երկուսը գույզ են, ոչ թե խումբ, քանի որ խումբը միշտ էլ երկուսից ավել է: Երկու անձից բաղկացած կառույցում չի կարող լիարժեքորեն դրսևորվել նաև ընդհանուր նշանակության ձեռքբերումների վրա հիմնված կոլեկտիվ ինքնագիտակցությունը, որը միջանձնային հարաբերությունների խմբային դրսևորման կարևորագույն նախապայմանն է: Հանցավոր խմբավորումների՝ մեր կողմից ընդունելի քանակական հատկանիշն իր դրսևորման է ստացել մի շարք արտասահմանյան երկրների օրենսդրության մեջ: Օրինակ՝ Իտալիայի քրեական օրենսգրքի 416 և 416 bis հոդվածներում նշվում է, որ քրեական խմբավորման անդամների նվազագույն թիվը 3-ն է:

Հարկ է նշել նաև, որ ի տարբերություն 60-80-ական թվականների, երբ բանդաները, որպես կանոն, բաղկացած էին (ըստ պաշտոնական վիճակագրության տվյալների) 3-5 հոգուց, ապա վերջին ժամանակներս այն հասնում է 20-100-ի: Սա պայմանավորված է հետևյալ օբյեկտիվ հանգամանքներով՝

ա) բանդային կազմում նոր կառուցվածքային ստորաբաժանումների ձևավորմամբ, այն է՝ հետախուզական, հակահետախուզական, տեղեկատվության հավաքման, սեփական անվտանգության ապահովման, հսկիչների ստորաբաժանումները և այլն: բ) հանցավոր խմբավորումների միջև ազդեցության ոլորտների փոփոխմանը բանդիտական խմբերի մասնակցությամբ, որը բանդային ղեկավարներին ստիպում է մեծացնել իրենց անդամների քանակը, որպիսի կարողանան հակազդել մրցակիցներին և որպիսի «մարտական կորուստները» խմբի վրա ծանր չնստեն:

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՑՈՎ ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԿԱԴԻՏԱԼԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԿՅԱՆՔԻ ՈՐԱԿԻ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԻ ԱՐՔՅՈՒՄ

Կենդանական աշխարհի ոչ մի տեսակ ձևավորման այնպիսի տեսական ուղի չի անցնում, ինչպիսին մարդը: Ողջ կյանքում մարդն ընթանում է սխալների հաղթահարման, փորձի հաստատման, ինքնակրթության, ինքնադաստիարակման ու ինքնակատարելագործման ուղիով: Մարդը կենսաբանական նախադրյալների, հասարակական միջավայրի ու ընտանեկան դաստիարակության արդյունք է: Մարդը գտնվում է մարդկային զարգացման կենտրոնում և ամեն ինչ ուղղված է նրա կատարելագործմանն ու հնարավորությունների ներուժի զարգացմանը, որոնք տեղի են ունենում տարբեր տեսակի գործունեությունների իրականացման միջոցով՝ դրանով իսկ ներդրում ու օգուտ բերելով հասարակության և պետության զարգացման գործին:

Անձի ձևավորման ու զարգացման գործընթացը սկսվում է խաղային ձևերի ընդօրինակմամբ, ապա անցնում է ուսումնառությանը, այնուհետև աշխատանքային գործունեության: Համակարգված ուսուցումը պլանային ներգործություն է ունենում մարդու իմացական կարողությունների, հոգեկան հատկությունների ու ընդհանուր զարգացման վրա: Ուսումնառության տարիներին մարդը հաղորդակցվում է գիտությանը, զարգացնում իր գրավոր և բանավոր խոսքը, տրամաբանական մտածողությունը: Ուսուցումն իրականացնում է նաև զարգացման ու դաստիարակման խնդիրներ: Այստեղ է, որ ներդաշնակվում է մարդու մտավոր, ֆիզիկական ու հոգևոր կարողությունների փոխկապակցված զարգացումը:

Մարդկային զարգացումն իր մեջ ներառում է պատշաճ կենսամակարդակ, կրթություն և առողջապահություն: Կրթությունը ընդլայնում է մարդու հնարավորությունները գիտելիքների և մասնագիտական կարողությունների ձեռք բերման ոլորտում, ձևավորում է մարդկային զարգացման կարևոր բաղկացուցիչներից մեկը՝ մարդկային կապիտալը, ստեղծում է կյանքի որակ և ծառայում որպես տնտեսական աճի աղբյուր: Եվ պատահական չէ, որ զարգացած կամ զարգացող երկրները առավել մեծ ուշադրություն և միջոցներ են հատկացնում կրթության կարգավորման խնդրին:

Կրթությունը մարդու անձի ձևավորման ու զարգացման, իմացական գործունեության եղանակների տիրապետման, գիտելիքների հաղորդման, կարողությունների ու հմտությունների մշակման, անցյալի փորձի յուրացման գործընթաց է: Մարդկային ներուժի զարգացման կարևորագույն խնդիրը կրթության մակարդակն է, որը բնութագրվում է չափահասների գրագիտությամբ՝ ձեռք բերված տարրական, միջնակարգ և բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Ուստի

ողջունելի է այն հանգամանքը, որ ՀՀ կառավարության 2005 թ.-ի դեկտեմբերի 29-ին կայացած նիստում ընդունվեց «Մեծահասակների կրթության հայեցակարգի և ռազմավարության մասին» N 53 որոշումը: Կրթության որակն ազդում է առողջական վիճակի, քաղաքական ակտիվության, ինֆորմացիայի տարածման արագության և այլնի վրա:

ՀՀ-ում կրթության իրավական հիմքը դրվեց 1918-1920թթ.-ին: ԽՍՀՄ ժամանակաշրջանում կրթական մակարդակը բարձրացավ: Կառուցվեցին բազմաթիվ միջնակարգ դպրոցներ, որոնց շնորհիվ անգրագիտությունը նվազեց 80%-ով: Մակայն ԽՍՀՄ փլուզումից հետո, չգիտես ինչու, այսօրվա հասարակությունը միահամուռ կերպով փորձ է անում վերացնելու այն ամենը, ինչի հասել էր Միությունը: Փորձում է իր պատմության էջերից ջնջել փորձի միջոցով մնալուն արժեքներ հաստատած ժամանակահատվածը: Պետք է ընդունել այն հանգամանքը, որ հենց ԽՍՀՄ-ի միջոցով մենք ունեցանք կայուն կրթական համակարգ, մարդկանց մեջ բարձրացավ ներքին մշակույթը, միասնականության գաղափարը, բարձր էր սեփական անձի, ինչպես նաև հասարակության առջև պատասխանատվության զգացումը, որից, ավաղ, մերօրյա հասարակությունը շատ հեռու է՝ քողարկելով այն «իմ իրավունքն է» և «իմ պարտականությունը չէ» կոնտեքստի ներքո: Սա ևս ունի իր բացատրությունը. գտնվելով մտավոր «շրջափակման» մեջ՝ չէր կարելի կարծել, որ կարելի է նաև իրավունքներ ունենալ, և անկախացումից հետո տեղեկատվության մեծ ներհուսքը չհասցվեց ճիշտ ընկալվել հասարակության լայն զանգվածների կողմից, որն էլ առկա խճճուկների հիմք հանդիսացավ: Այդ ամենին զուգահեռ պետք է նշել մի կարևոր խնդիր՝ այն, որ ԽՍՀՄ ժամանակաշրջանում մտածելու կարիք չկար: Ավելի հստակ՝ բարձրաձայն արտահայտվելու, մտքերի փոխանակման իրավունք մարդիկ չունեին: Ամեն ինչ նախասպես պլանավորված էր, անգամ չէր կարելի կարծիք հայտնել որևէ հարցի շուրջ, որովհետև այդ ամենը բոլորի փոխարեն պետությունն արդեն արել էր, և որևէ մեկին իրավունք չէր վերապահվում կարծիք հայտնելու միջոցով կասկածի տակ դնել պետության կողմից սահմանված ճշմարտացիությունը: Մակայն, քանի որ ամեն իրական արժեք ձևավորվում է մտքերի փոխանակման, բանավիճման արդյունքում, ապա դրա արգելումը, պետք է համաձայնել, ռեգրեսիա է:

Մարդու զարգացումն անընդհատ գործընթաց է: Այստեղ դադար գոյություն չունի: Դադարը զարգացման վախճանն է:

1948թ.-ի դեկտեմբերի 10-ին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի ընդունած Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում իր ուրույն տեղն ու դերն ունի կրթության իրավունքը, որը բնական կենսագործունեության համար անհրաժեշտ գիտելիքներ, հմտություններ և մասնագիտական կարողություններ ստանալու իրավունքն է: Հռչակագրի 26 հոդվածի համաձայն՝ կրթության իրավունքն ապահովելու համար պետությունը պարտավոր է ապահովել հետևյալ պայմանները.

1. պարտադիր կրթությունն անվճար է,
2. մասնագիտական բարձրագույն կրթությունը մատչելի,
3. մատչելի են դասագրքերը,
4. կան անհրաժեշտ տեղեկություններ,
5. ուսումնական հաստատությունները ստեղծում են կրթության բարենպաստ պայմաններ:

Ծիշտ է, 15 տարվա անկախություն ունեցող Հայաստանի համար չի կարելի ասել, որ ապահովված են բոլոր այս նախադրյալները, սակայն չի կարելի ասել նաև, որ ոչինչ չի արվում դրան հասնելու համար:

ՀՀ Ընտանեկան օրենսգրքի 51 հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ «Ծնողները պարտավոր են ապահովել երեխաների կրթություն ստանալը»: Այսինքն՝ պետությունը գիտակցում է կրթության առաջնայնությունը և կրթության միջոցով ամուր հիմքերի ստեղծման հնարավորությունը: Կրթությունը յուրաքանչյուր ազգի ազգային դեմքը պահպանելու եթե ոչ հիմնարար, ապա կարևորագույն նախադրյալներից մեկն է: Օգտվենք ՀՀ հիմնական օրենքում՝ Մահմանադրությունում ամրագրված «յուրաքանչյուր բունի կրթության իրավունք» դրույթից, և մեր՝ յուրաքանչյուրիս, քեև փոքր, բայց արդյունքում իրենից մեծ արժեք ներկայացնող ներդրումով նպաստենք ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետության կայացմանը:

Ինչպես ասել է Վ. Հյուզոն՝ «Ժողովրդի մեծությունը չի չափվում նրա թվաքանակով, ինչպես որ մարդու մեծությունը չի չափվում նրա հասակով, միակ չափանիշ է ծառայում նրա մտավոր զարգացումը և նրա բարոյական մակարդակը»:

ԻՐԱՎԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ԳՈՐԾՈՆ

Ակտիվ երիտասարդությունը յուրաքանչյուր երկրի հզորության գրավականն ու հիմքն է: Առանց մտածող, պատասխանատու և նախաձեռնող երիտասարդության անհնար է պատկերացնել վաղվա օրը, յուրաքանչյուր պետության ծաղկումն ու զարգացումը:

Իսկ ի՞նչ է երիտասարդությունը, որո՞նք են նրա զարգացման ուղիները, ինչպիսի՞ գործոններից է կախված նրա ապագան: Իրենց աշխատություններում այդ մասին են խոսել հայտնի հոգեբաններ, սոցիոլոգներ, իրավաբան-գիտնականներ, մտավորականներ:

Պատահական չի ասել հայտնի ռուս վիրաբույժ Նիկոլայ Պիրոգովը. «Երիտասարդությունը հասարակության ծանրաչափն է»: Եվ իսկապես, երիտասարդությունը հասարակության մի խումբ է, որում հաստատված է հասարակության սոցիալ-տնտեսական դրությունը: Յուրահատկությունը կայանում է նրանում, որ երիտասարդությունը սոցիալական և որոշակի տարիքային դրության մեջ գտնվող, անցումային կարգավիճակ ունեցող հասարակության մի շերտն է: Այսօր գիտնականների որոշ մասը այն դիտարկում են որպես հասարակության սոցիալ-դեմոգրաֆիկ խումբ, որն առանձնանում է սոցիալական դրության առանձնահատկություններով և սոցիալ-հոգեբանական հատկանիշներով, որոնք էլ իրենց հերթին որոշվում են սոցիալ-տնտեսական կոլտուրայի զարգացմամբ և տվյալ հասարակարգին բնորոշ իրավաչափություններով: Սրա հետ հնարավոր չէ չհամաձայնել, քանի որ յուրաքանչյուր երկրի երիտասարդությանը կարելի է դատել, թե ինչպիսին է տվյալ երկրի քաղաքակրթությունը, ինչ աստիճանի վրա է գտնվում տվյալ հասարակության իրավագիտակցությունը, որն էլ իր հերթին բնորոշում է տվյալ պետության իրավական լինելու հանգամանքը:

«Երիտասարդ» սահմանումը իր արտացոլումն է գտել նաև իրավական համատեքստում: Այսպես՝ «Պետական երիտասարդական քաղաքականության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծով երիտասարդ են համարվում 16-30 տարեկան ՀՀ քաղաքացիները, օտարերկրյա քաղաքացիները, քաղաքացիություն չունեցող անձինք, իսկ «Երիտասարդության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծով երիտասարդ են համարվում 18-30 տարեկան ՀՀ քաղաքացիները: Փաստորեն, «Երիտասարդ» հասկացությունը բնորոշվում է որոշակի տարիքային սահմանափակմամբ, իսկ թե ո՞ր տարիքային խումբը պետք է ընդունվի օրենսդրի կողմից որպես «երիտասարդ» և ի՞նչ գործոններից է այն կախված, ունի շատ կարևոր նշանակություն: Նախ՝ ըստ էության, երիտասարդությունը մի խումբ է, որը վերապրում է սոցիալական հասունության կայացման շրջան, համակերպվում է մեծահասակների կյանքին և հետագա փոփոխություններին: Վերջինիս գիտակցությունը ձևավորվում է մի շարք օբյեկտիվ հանգամանքներով: Այսպես օրինակ՝ ժամանակակից պայմաններում այլ են դարձել նրա սոցիալական հասունության չափորոշիչները: Դրանք հիմնականում ձևավորվում են ոչ միայն ինքնուրույն աշխատանքային կյանք մտնելով, այլև համապատասխան կրթության ստացմամբ, մասնագիտության ձեռք բերման, ռեալ քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքներով, ծնողներից նյութական անկախությունը պահպանելով: Նշված գործոնները տարբեր սոցիալական խմբերում երիտասարդների կողմից տարբեր ձևով կարող են դրսևորվել, եթե մի ոլորտում նա կարող է լինել լուրջ և պատասխանատու, ապա մեկ այլ ոլորտում կարող է իրեն զգալ որպես դեռահաս: Պատահական չէ օրենսդրի կողմից քաղաքացու լրիվ գործունակության ձեռք բերման համար անձի 18 տարին լրանալու (չափահաս դառնալու) պայման նախատեսելը, իսկ օրենքով սահմանված առանձին դեպքերում նաև 16 տարին լրացած անչափահասին լրիվ գործունակությամբ օժտելը (էմանսիպացիա):

Հետևաբար, կարելի է ասել, որ երիտասարդությունն ունի շարժուն տարիքային սահմաններ, որոնք կախված են տվյալ հասարակության սոցիալ-տնտեսական զարգացումից, կրթվածության մակարդակից, կյանքի պայմաններից: Ուստի, հաշվի առնելով վերը թվարկված գործոնները, մեր կարծիքով ճիշտ կլինի, որպեսզի օրենսդրի կողմից սահմանվի

«Երիտասարդ» հասկացության հետևյալ՝ 18-30 տարիքային սահմանը:

Երիտասարդությունը նաև ապագայի ճանապարհն է, որը մարդն ընտրում է ինքնուրույն: Ապագայի ընտրությունը, դրա պլանավորումը երիտասարդ տարիքի բնորոշ հատկանիշն է, այն չէր լինի այդքան գրավիչ, եթե մարդը նախօրոք իմանար թե ինչ կլինի իր հետ վաղը, մեկ ամիս հետո, մեկ տարի անց: Հատկանշական է մեջբերել Ն. Վ. Գոգոլի թևավոր խոսքերը. «Երիտասարդությունը բախտավոր է նրանով, որ ապագա ունի»: Իսկ թե ինչպիսին կլինի նրա ապագան, առաջին հերթին կախված է հասարակության իրավագիտակցությունից, իրավական դաստիարակությունից, կրթվածությունից:

Երիտասարդությունը մի պահ է, երբ յուրաքանչյուրն ինքը պետք է որոշի իր ապագան, գտնի միակ ճիշտ և հաջողության տանող ուղին, որն էլ հնարավորություն կտա առավելագույն ձևով իրականացնել իր հնարավորությունները և շնորհքը: Դա մի ժամանակաշրջան է՝ գուգորդված ինքնահաստատման բարդ գործընթացով, սեփական «Ես»-ի ձեռքբերումով: Մարդը պետք է հաստատի իր իրական հնարավորությունների իրականացման սահմանները, ձևավորի կյանքի մասին որոշակի գաղափարներ, կենտրոնացնի արժեքները, քաղաքական, բարոյական մտածելակերպը:

Նշված գործոններն, անշուշտ, ազդում են յուրաքանչյուր անձի իրավագիտակցության, իրավական դաստիարակության և իրավական մշակույթի ձևավորման վրա:

Իսկ ի՞նչ է իրավագիտակցությունը, ինչու՞ է այն հանդիսանում երիտասարդության զարգացման և կայացման կարևոր գործոն:

Իրավագիտակցությունը հասարակության մի մասնիկն է, այն տեսակետների, մտքերի, մարդկանց զգացումների, նրանց միտումների ամբողջությունն է, ընդհանուր հասարակության վերաբերմունքը իրավունքի և իրավական

երևույթների նկատմամբ: Հենց նա է հանդիսանում իրավական նորմի ստեղծման և կատարելագործման անհրաժեշտ գործիքը, ինչպես նաև իրավունքի զարգացման կարևոր ցուցանիշը: Իրավագիտակցության հիմնական սկզբունքն է ամրապնդել օրինականությունը պետությունում, պայքարել ապօրինությունների դեմ, որն էլ իր հերթին բերում է իրավական պետության կայացմանը: Փորձենք տեսնել այն պատճառական կապը, որն առկա է պետական երիտասարդական քաղաքականության իրականացման ուղղությունների և իրավագիտակցության միջև:

Այսպես, 1. Երիտասարդության գործունեությունն ապահովելու իրավական դաշտի ստեղծումը, առանց իրավագիտակցության ոչ միայն չի կարող զարգանալ, այլև չի կարող գոյություն ունենալ: Պարզաբանենք, իրավագիտակցությունը կարևոր հիմք է հանդիսանում անհատի դաստիարակության համար՝ սերմանելով հարգանք դեպի իրավունքը, օրենքը՝ որպես կարևորագույն արժեք, առանց որի չի կարող գոյություն ունենալ յուրաքանչյուր քաղաքակիրթ հասարակություն: Այդ է պատճառը, որ իրավագիտակցությունը սերտորեն կապված է իրավական դաստիարակության հետ: Հետևաբար, եթե հասարակության, առավել ևս երիտասարդության մոտ ցածր լինի իրավագիտակցությունը կամ պարզապես այն բացակայի, ապա խոսք անգամ չի կարող լինել իրավական դաշտի մասին, որն էլ իր հերթին կբացառի երիտասարդության ցանկացած գործունեության ապահովում:

2. Աջակցություն երիտասարդական ձեռներեցությանը: Յուրաքանչյուր ձեռնակատիրական գործունեության կայացումը, անխոս, պահանջում է մասնավոր սեփականության իրավունքի հաստատում՝ որպես բարձրագույն սոցիալական և բարոյական արժեք: Այս իրավունքի իրականացման կարևոր երաշխիքներն են հանդիսանում հետևյալ 2 գործոնները՝

- մարդու անօտարելի իրավունքների գաղափարախոսությունը,
- «մասնավոր սեփականությունը ծնում է քաղաքակրթություն» գաղափարախոսությունը:

Մարդու անօտարելի իրավունքների գաղափարախոսությունը դիտարկվում է մասնավոր սեփականության իրավունքի և քաղաքական հայացքների ազատության իրավունքի համատեղությամբ՝ որպես մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմք: Մասնավոր սեփականության իրավունքի հաստատումը հնարավորություն է տալիս զարգացնել քաղաքակրթությունը, իսկ այդ իրավունքից հրաժարումը հասարակությանը մատնում է աղքատության: Հասարակությունը, առավել ևս երիտասարդությունը, հոգեբանորեն արդեն պատրաստ է նոր կյանքի ձևավորմանը, շուկայական հարաբերությունների կայացմանը, սակայն նա պետք է իր մեջ ամրապնդի սոցիալական պատասխանատվությունը, որն իրենից ներկայացնում է քրտնաջան աշխատանք յուրաքանչյուրն իր անձի վրա, իրավական կուլտուրա, նախաձեռնություն, ինչպես նաև անհատական կենսապայմանի արժեքներ: Երիտասարդությունը բոլոր ժամանակներում ինքնադրսևորվել է՝ տարբերվելով նախորդ սերունդներից: Մնում է ներկայացնել նոր օրինակներ, նորմեր և արժեքներ: Երիտասարդության համար գոյություն ունեն 2 տիպի օրինակներ.

1. «Ես այսօր»՝ սա այն կատարյալ օրինակն է, որի վրա երիտասարդը հիմնվում է այսօր: Դա կարող է լինել երիտասարդ ձեռներեց, ռոք երգիչ և այլն:
2. «Ես վաղը»՝ սա այն է, ինչպես է երազում իրեն տեսնել երիտասարդը 10 տարի անց:

Այս 2 օրինակների լիարժեք իրականացումը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ իրավունքը ներթափանցում է հասարակության կյանք, ձևավորվում է իրավագիտակցությունը, տեղի է ունենում համընդհանուր իրավական ուսուցում, բարձրանում է իրավունքի դերը՝ որպես բարոյական բարձր արժեք ունեցող չափանիշ: Առանց այս հանգամանքների առկայության ձեռնակատիրությունը չի կարող ունենալ որևէ լուրջ հեռանկարներ: Գումարելով այս ամենը՝ կարելի է ասել, որ ձեռներեցությունը և շուկայական

տնտեսությունը կարող են հաստատվել միայն այն հասարակությունում և այն պայմանով, որտեղ պահպանվում են այնպիսի արժեքներ, ինչպիսիք են՝

- իրավագիտակցությունը և իրավական կուլտուրան,
- մարդու անօտարելի իրավունքների գաղափարախոսությունը,
- անհատի արժեքների հաստատումը,
- աշխատանքը և գործարար էթիկան:

Այսօրվա իրականությունը վկայում է, որ երիտասարդության առաջնային կարիքներն են հետաքրքիր և լավ վարձատրվող աշխատանքը, լավ աշխատանքային պայմանները, իրավական պաշտպանվածությունը՝ ներառյալ իրավաբանական խորհրդատվությունը, երիտասարդ ընտանիքներին օժանդակումը և այլն: Անցումը շուկայական հարաբերություններին պահանջում է արմատական փոփոխություններ մարդկանց տնտեսական ակտիվության շարժառիթների մեջ և պարտադրում երիտասարդ սերնդին ապրել և աշխատել նոր պայմաններում, որոնք կապահովեն արժանապատիվ և բարեկեցիկ կյանք: Այդ է պատճառը, որ քաղաքացիների իրավագիտակցության և սոցիալ-իրավական ակտիվության բարձրացման խնդիրը՝ որպես բարոյական պարտականություն, նաև դրվել է մնում է դրված յուրաքանչյուր երկրի պետական և հասարակական կազմակերպությունների վրա: Անխոս, իրավագիտակցությունը սերտորեն կապված է իրավական դաստիարակության և իրավական կրթության հետ: Ժողովրդավարական հասարակությունում իրավական դաստիարակությունը հանդիսանում է քաղաքացիական հասարակության բաղկացուցիչ մասնիկը, այն յուրաքանչյուր անհատի մոտ իրավական պետության քաղաքացու բարձրագույն արժեքների դաստիարակությունն է: Յուրաքանչյուր անհատի իրավագիտակցությունից է ձևավորվում հասարակության իրավագիտակցությունը: Քաղաքացիական հասարակության իրավագիտակցությունը բնորոշվում է այդ հասարակության տնտեսական հիմքով, որի կորիզն էլ կազմում են շուկայական հարաբերությունները, սոցիալական հիմքը, իրավական պետությունը, նրա սկզբունքները, օրինականությունը, հավասարությունը, արդարությունը, իրավունքների և պարտականությունների միասնականությունը և, մեղքի առկայության դեպքում, պատասխանատվության կրումը:

Անձի իրավագիտակցությունը ոչ այնքան իրավունքի իմացություն է, որքան նրա վերաբերմունքն է իրավունքի նկատմամբ, այն կիրառելու պատրաստակամությունը: Իրավագիտակցությունն իրավական դաստիարակության արդյունքն է և, թե ինչ մակարդակի վրա է այն գտնվում, կախված է ժողովրդավարական հասարակությունում իրավադաստիարակական գործընթացի կիրառումով: Քաղաքացիների իրավական դաստիարակության հաջողության ապահովման համար մեր պետությունից պահանջվում է անձի քաղաքական ակտիվության դրսևորման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծում, ակտիվ պայքարի մղում բոլոր տեսակի անօրինականությունների դեմ, ինչպես նաև բնակչության նյութական բարեկեցության ապահովում և բարձրացում:

Այս ամենում երիտասարդությունն ունի բավականին մեծ և վճռորոշ դեր և, թե ինչպիսին կլինի մեր վաղվա օրը, կախված է մեզանից՝ նոր սերնդից: Պատահական չի ասել մեր հայրենակից Դ. Գեմիրճյանը. «Երիտասարդությունը նորոգում է մարդկությանը»:

ԼԻԱՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

«ԼԻԳԼ ԸԼԱՅԸՆՍ» իրավաբանական ընկերության փաստաբան

ԸՆ ԿԱՌՈՒՅԱՊԱՏՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Թերևս հոդօգտագործույնը կառուցապատման իրավունքով նորամուծություն է ՀՀ օրենսդրությունում: Մասնավորապես, «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» 04.11.05թ.-ին ընդունված ՀՀ օրենքով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում ավելացվեց 204.1 հոդվածը՝ «Հողամասի կառուցապատման իրավունքը» վերտառությամբ: Միաժամանակ ՀՀ հողային օրենսգրքում ավելացվեց 48.1 հոդված՝ նույն վերտառությամբ: Այս նորմերի ընդհանուր համեմատությունը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ հոդվածների բովանդակություններն ընդհանուր առմամբ համընկնում են միմյանց հետ՝ առանձին բացառություններով:

Կառուցապատման պայմանագրով կարող են սահմանափակումներ դրվել կառուցապատման բնույթի և չափերի վերաբերյալ, սակայն մնաճատիպ նորմերի նախատեսումը պայմանագրում, ըստ էության, սահմանափակում է հողամասի օգտագործման արդյունավետությունը: Այս սկզբունքից կան բացառություններ: Այսպես՝ քանի որ պետության և համայնքների կողմից սեփականության իրավունքով իրենց պատկանող հողամասերում կառուցապատման իրավունքի տրամադրումն իրականացվում է հիմնականում սոցիալական խնդիրների լուծման նկատառումներով, ապա այդ դեպքերում պետական մարմինները հնարավորություն են ստանում հսկողություն իրականացնել իրականացված կառուցապատման աշխատանքների նկատմամբ: 12.04.2001թ.-ին ընդունված «Պետական և

համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերի օտարման, կառուցապատման իրավունքի և օգտագործման տրամադրման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության թիվ 286 որոշմամբ, օրինակ, երկրաչարժից տուժած համայնքներում անհատույց սեփականության իրավունքով հողեր են տրամադրվել քաղաքացիներին, որոնք կարող են կառուցապատում իրականացնել այդ հողամասերի վրա:

Կառուցապատման իրավունքի ներառումը ՀՀ օրենսդրությունում կարելի է պայմանավորել ՀՀ-ում հիփոթեքային շուկայի զարգացմամբ: Այսպես՝ հողամասի սեփականատերը չունի բավարար միջոցներ կառուցապատելու իր հողամասը, ուստի հողամասն օգտագործելու իր իրավունքը որոշակի վճարի դիմաց տրամադրում է մեկ այլ անձի, որը չունի մնաց հողամաս, սակայն ունի բավական միջոցներ կառուցապատում իրականացնելու համար: Այսինքն՝ կատարվում է երկկողմ փոխշահավետ գործարք, որի դեպքում շահում է նաև պետությունը, քանի որ դրանով բավարարվում են սեփական քաղաքացիների բնակարանային պայմանները:

Չնայած ՀՀ օրենսդրությամբ հստակ չի տրվել կառուցապատման հասկացությունը, սակայն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 204.1 հոդվածի 1-ին մասի վերլուծությունից բխում է, որ կառուցապատումը քաղաքաշինական նորմերի ու կանոնների, ինչպես նաև հողամասի նշանակության վերաբերյալ պահանջների պահպանմամբ սահմանված կարգով շենքերի և շինությունների կառուցումը, դրանց վերակառուցումը կամ քանդումն է: Փաստորեն՝ կառուցապատման իրավունքով հողամասի օգտագործումը դա հողամասի օգտագործումն է զուտ շինարարական նպատակներով, այսինքն՝ կառուցապատման իրավունքով հողօգտագործում կարող է իրականացվել միայն այն հողամասերում, որոնցում թույլատրվում է իրականացնել շինարարական աշխատանքներ: Այլ կերպ ասած՝ կառուցապատման իրավունք անվանվում է ուրիշի հողամասի պայմանագրով սահմանված օգտագործումը օբյեկտի կառուցման, վերակառուցման, շահագործման և պահպանման նպատակով: Ընդ որում, կառուցապատման իրավունքով հողօգտագործումը կրում է ժամկետային, գույքային, անփոփոխելի և հատուցելի բնույթ: Մի շարք երկրների քաղաքացիական օրենսգրքերում (Հայաստանի Հանրապետություն, Գերմանիա, Շվեյցարիա)

կառուցապատման իրավունքը դիտվում է որպես գույքային իրավունքների հատուկ տեսակ: Կառուցապատման իրավունքը կարող է փոխանցվել այլ անձի՝ առանց հողամասի սեփականատիրոջ համաձայնության, նրա վրա կարող է բռնագանձում տարածվել, և դա է պատճառը, որ կառուցապատման իրավունքը կարող է լինել հիփոթեքի

առարկա: Այլ երկրների օրենսդրություններում կառուցապատման իրավունքի իրավական ռեժիմն իրացվում է այլ կերպ, մասնավորապես, պայմանագրի առանձնահատուկ տեսակի համար որոշակի պարտադիր պահանջներ սահմանելով:

Քանի որ կառուցապատման իրավունքի նպատակը կառուցապատողի համար առավել նպատավոր պայմանների սահմանումն է, կառուցապատման իրավունքը պետք է հողամասում քաղաքաշինական գործունեություն իրականացնելու այնպիսի ազատություն տա կառուցապատողին, ինչպիսի հնարավորություն տրված է հողամասի սեփականատիրոջը: Դա նշանակում է, որ կառուցապատողը պետք է իրավունք ունենա ազատորեն այդ հողամասում կառուցել շենքեր, շինություններ, դրանք վերակառուցել կամ քանդել և կառուցապատման ժամկետի ընթացքում տիրապետել և օգտագործել այդ գույքը՝ իհարկե պահպանելով քաղաքաշինական նորմերն ու կանոնները: Այսինքն՝ կառուցապատողը, համաձայն «Քաղաքաշինության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածի պետք է օտովի քաղաքաշինական գործունեության սուբյեկտների բոլոր իրավունքներից և պարտականություններից, որոնք սահմանվում են օրենքով:

Պետք է նշել, որ կառուցապատողը կարող է հողամասից քաղել նաև այլ օգուտներ, որոնք սովորաբար ստացվում են մնաճատիպ հողերի օգտագործման ընթացքում, այդ թվում՝ տնկարկ իրականացնելով: Այսինքն՝ կառուցապատողը կարող է հավակնել հողամասում իրականացնելու այլ գործունեություն, որն անմիջականորեն կապված չէ հողամասի կառուցապատման հետ:

Կառուցապատման իրավունքի պայմանագրային բնույթը նշանակում է, որ կառուցապատման իրավունքը կարող է ծագել միայն պայմանագրի կնքման արդյունքում, որի կողմերից մեկը հանդիսանում է հողամասի սեփականատերը, մյուս կողմից՝ կառուցապատողը, որը ստանում է հողամասը՝ կառուցապատման նպատակով: Համաձայն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 204.1 հոդվածի 1-ին մասի և ՀՀ հողային օրենսգրքի 48.1 հոդվածի 1-ին մասի՝ այլ անձի պատկանող հողամասերում անձը կառուցապատման իրավունք ձեռք է բերում պայմանագրով: Սակայն օրենսդիր չի հստակեցնում, թե արդյոք կառուցապատման իրավունքը տրամադրվում է առանձին, թե հողամասի օգտագործման իրավունքի հետ միասին: Կասկածից վեր է, որ անհնար է պատկերացնել հողամասի կառուցապատումը՝ առանց հողամասը օգտագործելու:

չէ՞ որ տվյալ հողամասը, որպես այդպիսին, կորցնում է իր նշանակությունը և այն ծառայում է զուտ որպես անշարժ գույքով զբաղեցված տարածություն: Այսինքն՝ պայմանագրի առարկան հանդես է գալիս կառուցապատման իրավունքը կամ հողօգտագործումը՝ կառուցապատման իրավունքով: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 204.1 և ՀՀ հողային օրենսգրքի 48.1 հոդվածներում օգտագործվող պայմանագրի տակ կարելի է հասկանալ թե հողամասի վարձակալության պայմանագիր, երբ հողօգտագործումը տրվում է կառուցապատման իրավունքով, թե հողամասի անհատույց (մշտական) օգտագործման մասին պայմանագիր, և թե պարզապես հողամասի կառուցապատման իրավունքի տրամադրման պայմանագիր: Այդ պայմանագրի էական պայմաններ հանդիսանում են պայմանագրի առարկան, կողմերի իրավունքները և պարտականությունները, պայմանագրի ժամկետը և գինը:

Կառուցապատման իրավունքի ժամկետային բնույթը կայանում է նրանում, որ կառուցապատման իրավունքի պայմանագիրը կնքվում է պայմանագրով որոշված ժամկետով, որով էլ կառուցապատման իրավունքը տարբերվում է սեփականության իրավունքից և հողի նկատմամբ գոյություն ունեցող այլ իրավունքներից, որոնք հանդիսանում են անժամկետ իրավունքներ: Որպես կանոն՝ պայմանագրով նախատեսվում է ավելի երկար ժամկետ, քան շենքի, շինության օգտակար գործողության ժամկետն է:

Կառուցապատման իրավունքի կարևորագույն առանձնահատկությունը, որով այն տարբերվում է վարձակալությունից, հանդիսանում է պայմանագրում կառուցապատման իրավունքով հողամասի օգտագործման ժամկետների պարտադիր սահմանումը: Այսպես՝ ՀՀ հողային օրենսգրքի 48.1 հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ «կառուցապատման իրավունքը տրամադրվում է պայմանագրով սահմանված ժամկետով և չի կարող գերազանցել 99 տարին, եթե օրենքով ավելի կարճ ժամկետ նախատեսված չէ»: Այս նորմի բովանդակությունից հստակ երևում է, որ կառուցապատման իրավունքի տրամադրման պայմանագրում հստակ պետք է ժամկետ նախատեսվի: Ընդ որում՝ ժամկետները կարող են գերազանցել կառուցվելիք շենքի, շինության օգտակար գործողության ժամկետը, սակայն չեն կարող լինել ավելին, քան օրենքով նախատեսված առավելագույն ժամկետն է: Կարծում ենք, որ ցանկալի կլիներ ՀՀ օրենսդրությամբ կառուցապատողին վերապահել պայմանագրի ժամկետի ավարտից հետո այլ հողամասը վարձակալելու նախապատվության իրավունք, եթե, իհարկե, սեփականատերը մտադիր է կառուցապատված հողամասը տրամադրել այլ անձի՝ կառուցապատման իրավունքով կամ վարձակալության: Կառուցապատման ժամկետի ավարտից հետո կառուցապատողի կատարած անբաժանելի բարելավումները չեն հատուցվում, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով, իսկ կառուցապատման իրավունքով կառուցված կամ ստեղծված շենքը կամ շինությունները հողամասի սեփականատիրոջ սեփականությունն են, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով:

Կարծում ենք, որ յուրաքանչյուր դեպքում անբաժանելի բարելավումները պետք է հատուցվեն, քանի որ, ինչպես ցույց է տալիս Անգլիայի փորձը, անբաժանելի բարելավումների անհատույց անցումը հողամասի սեփականատերերին բերում է անցանկալի հետևանքների: Այսպես՝ կառուցապատողը կառուցապատման ժամկետի ավարտին մոտ կորցնում է իր հետաքրքրությունը շինության նկատմամբ և ոչ մի միջոց չի ձեռնարկում այն նորմալ վիճակում պահպանելու համար, արդյունքում ի հայտ կգան շենքեր, շինություններ, որոնք իրենց քաղաքաշինական տեսքով չեն համապատասխանի քաղաքի ճարտարապետական տեսքին, ինչու չէ, մաս շրջակա միջավայրի համար հակահիգիենիկ միջավայր կարող են ստեղծել: Դա է պատճառը, որ մի շարք երկրներ նախատեսել են հենց անբաժանելի բարելավումների հատուցելի անցման հանգամանքը (Գերմանիա և այլն):

Կառուցապատման իրավունքի անփոփոխելի բնույթը նշանակում է, որ պայմանագրի բոլոր դրույթները պետք է մնան անփոփոխ պայմանագրի գործողության ողջ ընթացքում, այդ թվում մաս այն դեպքերում, երբ կողմերը

փոխադարձ համաձայնությամբ ցանկանում են փոփոխել պայմանագրի դրույթները: Քանի որ իրավաբանական գրականության մեջ նշվում է պայմանագրի անփոփոխելի բնույթը, առաջարկում ենք մտցնել համապատասխան փոփոխություն ՀՀ հողային և քաղաքացիական օրենսգրքերում՝ հետևյալ ձևակերպմամբ՝ «Կառուցապատման իրավունքի տրամադրման պայմանագրի դրույթները պայմանագրի գործողության ողջ ընթացքում ենթակա չեն փոփոխման»: Քանի որ կառուցապատման իրավունքը հանդիսանում է գույքային իրավունք, կառուցապատողն իրավունք ունի հրաժարվել կառուցապատման իրավունքից ցանկացած պահի, սակայն միակողմանի հրաժարումը չի նշանակում կառուցապատման իրավունքի վերացում, եթե միայն կողմերը պայմանագիր չեն կնքում կառուցապատման իրավունքը դադարեցնելու վերաբերյալ, և կառուցապատման իրավունքը ծանրաբեռնված չէ գրավով: Գրավով ծանրաբեռնված լինելու դեպքում տեղի է ունենում կառուցապատման իրավունքի անցում հողի սեփականատիրոջը՝ բոլոր ծանրաբեռնվածությունների պահպանմամբ: Այս հարցը հստակապես շատ կարող է առաջանալ ՀՀ-ում հիփոթեքային շուկայի արագ զարգացման պայմաններում, երբ կառուցապատումը վարկավորած վարկատուները կարող են հայց ներկայացնել կառուցապատման իրավունքի վրա բռնագանձում տարածելու վերաբերյալ և կարող են պահանջել մաս հրապարակային սակարկություններով դրա իրացում: Չնայած, որ կառուցապատման իրավունքի տրամադրման պայմանագրի վաղաժամկետ լուծումը կարող է հողամասի սեփականատիրոջ համար որոշակի անցանկալի հետևանքներ առաջացնել (օրինակ՝ գրավով ծանրաբեռնվածությունը), կարծում ենք, որ ՀՀ հողային օրենսգրքի պետք է նախատեսի կառուցապատման իրավունքի տրամադրման նվազագույն ժամկետ, որի ընթացքում չի թույլատրվի լուծել պայմանագիրը, ինչն էլ իր հերթին թույլ կտա առավել պաշտպանել կառուցապատողի իրավունքները և օրինական շահերը:

Հատուցելիությունը նշանակում է, որ կառուցապատման իրավունքի դիմաց հողամասի սեփականատերը ստանում է որոշակի հատուցում, ինչը որոշվում է պայմանագրով: Պայմանագրի հատուցելիության վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը տարամետ մեկնաբանությունների տեղիք է տալիս: ՀՀ հողային օրենսգրքի 48.1 հոդվածի 8-րդ կետի նորմի տառացի մեկնաբանությունից կարող է հետևել, որ պետական կամ համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողամասերում կառուցապատման իրավունքը բոլոր դեպքերում տրամադրվում է հատուցմամբ, սակայն օրենսդիրը չի հստակեցրել, թե այլ տարբերակներին պատկանող հողամասերում կառուցապատման իրավունքի տրամադրումը հատուցելի է, թե ոչ: Կարծում ենք՝ այս դեպքում ևս կառուցապատման իրավունքի տրամադրումն ուղեկցվում է որոշակի հատուցումով, ինչը պարտադիր բնույթ չի կրում: Ելնելով վերոգրյալից՝ կարելի է եզրակացնել, որ կառուցապատման իրավունքի հետ կապված հարցերը հստակ լուծված չեն ՀՀ օրենսդրությամբ, և այս նոր ինստիտուտի հետագա կատարելագործման ուղղությամբ անհրաժեշտ է հստակեցնել ՀՀ օրենսդրությունը՝ ապահովելով հակասությունների և տարամետ մեկնաբանությունների նվազագույն հնարավորություն:

Մասաչուսեթս նահանգում սեպտեմբերի 1-ին մտնելու համար պետք է հարկ վճարել, այլապես՝ կզրկվես մորուքից:

Ինդիանա նահանգի Էլկհարտ քաղաքի վարսավորներին արգելված է մանկահասակ հաճախորդների վախեցնել, թե նրանց ականջները կկտրեն, եթե հանգիստ չնստեն:

Արկանզաս նահանգում հակաօրինական է համարվում նահանգի անվան ոչ ճիշտ արտասանումը:

- Ի՞նչ է նշանակում խաբեություն իրավաբանական տեսակետից, - քննության ժամանակ իրավագիտության պրոֆեսորը հարցնում է ուսանողին:
- Եթե դուք հիմա ինձ ձախողեք, պարոն պրոֆեսոր, դա հենց կլինի խաբեություն:
- Այդ ինչպե՞ս:
- Քրեական օրենսգրքում հստակ ասված է, որ խաբում է նա, ով օգտվում է մարդու չինացությունից՝ նրան վնաս հասցնելու համար:

Ռոտտերդամում լույս տեսնող լրագիրը մի անգամ գետեղել է այսպես կոչված «ամուսնությունների կնքման ինստիտուտի» մի ծանուցում. «Մեր կողմից կնքված բոլոր ամուսնությունների երաշխիք է տրվում տասը տարի: Եթե այդ ժամանակահատվածում ամուսնական կապերը կլուծվեն դատական կարգով, ապա մեր կողմից անվճար կտրվի համապատասխան փոխարենը»:

Ասում են՝ Նոր Զելանդիայում կոպտության, անտակտ վարքի համար տուգանվում են և նույնիսկ ենթարկվում ազատազրկման:

ԱՄՆ-ի Նյու Ջերսի նահանգի Օշեն Գրով փոքրիկ քաղաքում ապրում է ընդամենը 7000 մարդ: Գործող օրենքներից մեկով այստեղ կիրակի օրը հայտարարված է լուրջ օր: Այս օրերին խստիվ արգելվում է քաղաքի տրանսպորտի երթևեկությունը, իսկ փողոցները փակվում են չուրուկներ ծանր շրթաներով: Երթևեկության միակ ձևը հեծանիվներով թերթեր ցրելն է, որը թույլատրվեց միայն երկար բանավեճերից հետո: Այս օրենքը գործում է արդեն հարյուր տարուց ավելի:

Փաստաբանն իր հաճախորդին խորհուրդ է տալիս.
- Ամենից լավը, որ կարելի է անել ձեր վիճակում, տուն գնալն ու կնոջ հետ հաշտվելն է:
- Հետաքրքիր է, իսկ ըստ ձեզ, ո՞րն է ամենից վատը:

Դատավոր - Դուք ի՞նչ հանգամանքներում եք կատարել հանցագործությունը:
Մեղադրյալ - Շատ աննշան:
Դատավոր - Իսկ կոնկրետ:
Մեղադրյալ - Ես պակասեցրել եմ ապրանքների քաշը...բացառապես հանուն խնայողության:
Դատավոր - Իսկ մենք դատարանում խնայել չենք կարող:

Կինը դիմում է ոստիկանությանը և խնդրում փնտրել ամուսնուն, որը չորրորդ օրն է տուն չի վերադարձել:
- Նրա դեմքի վրա կամ մարմնին հատուկ նշաններ կա՞ն,- հարցնում է հեթապապի:
- Ոչ, բայց տուն վերադառնալուն պես դրանք կհայտնվեն:

Դատավորը մեկին դատապարտում է հինգ տարվա ազատազրկման: Խոսքը տալիս են կնոջը: Մա, նայելով ամուսնուն, բարկացած ասում է. «Դա դեռ քիչ է, լավ կլինի՝ աշխատանքից էլ ազատեն»:

- Ջիմ,- դատավորը դիմում է մեղադրյալին,-ատենակալները միաձայն գտան, որ դուք մեղավոր եք մարդատար մեքենայի գողության մեջ: Դուք կարո՞ղ եք ասել որևէ բան, որ մեղմացնի պատիժը:
- Այո, ձեր գերազանցություն: Չմոռանաք, որ այս անգամ գողացած ավտոմեքենան ձերն էր:

Ավագ փաստաբանը խորհուրդ է տալիս երիտասարդ կուլեգային.
- Երբ դատարանում պաշտպանում եք որևէ մեկին, աշխատեք որքան կարելի է երկար խոսել: Որքան դուք երկար խոսեք, այնքան ձեր հաճախորդը երկար կլինի ազատության մեջ:

Դատավճռում շարադրված եզրակացությունները պարունակում են 1000 ռուբլու էական հակասություններ, որոնք ևս չեն հափշտակել:

Անորակ արտադրանք տալու համար հավելյալ վարձատրությունից զրկելը համարվում է կարգապահական տույժ:

Շ.-ի տնտեսության ստուգման ժամանակ հաստատվել է, որ նա չգրանցված ամուսնության մեջ է եղել Պ.-ի հետ, որի բնակության վայրը որոշված է հարևան շենքում:
(արձանագրությունից)

Պարտք վերցնելով 200 ռուբլի՝ պատասխանողն այլևս չի ապրել մշտական բնակության վայրում և վերադարձել է միայն չվճարված պարտքը մխիթարող հետո:
(վճռից)

Կրակմարիչների սիստեմատիկ գնումը հնարավորություն է տվել ժամանակին կանխել անփութ վերաբերմունքը:
(մասնավոր որոշումից)

Ջարդելով լվացարանը և Սիրանի երեսը՝ Աթոյանն առանց այդ իրավունքն ունենալու քնեց 18 քմ սենյակում:
(վճռից)

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Հեռ.՝ (374 10) 54-01-99
Ֆաքս՝ (374 10) 58-02-99
Էլ.փոստ՝ legalnewsletter@ayla.am

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝
«Հայաստանի երիտասարդ իրավաբանների ասոցիացիա» ՀԿ

Հասցե՝ ք. Երևան,
Նալբանդյան 7, բն. 2

Պետական գրանցման վկայականի համարը՝
03Ա 057970, տրված՝ 27.12.2002 թ.

Թողարկման պատասխանատու և խմբագիր՝
Նարինե Կարապետյան

**«ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒՆ»
ՏԱՐԱԾՎՈՒՄ Է ԱՆՎՃԱՐ**

Տպաքանակը՝ 500 օրինակ
Ծավալը՝ 1 տպ. մամուլ
Ստորագրված է տպագրության
31.05.2007թ.

Տպագրվում է 2006թ. հունիսից

(վճռից)